

Drs. J.M.Schippers

**ENKELE ASPECTEN VAN DE CONTRACTPRODUCTIE
IN DE KALVER- EN DE VARKENSMESTERIJ OP DE
BRABANTSE ZANDGRONDEN**

**Een oriënterend overzicht van de inhoud van de contracten
en van de motieven en meningen van de mesters**

Interne nota no. 153

December 1970

Niet voor publikatie - Nadruk verboden

INHOUD

	Blz.
HOOFDSTUK I	
INLEIDING	5
§ 1. Doel van het onderzoek	5
§ 2. Opzet van het onderzoek	5
HOOFDSTUK II	
DE INHOUD VAN DE CONTRACTEN	8
§ 1. Inleiding	8
§ 2. Korte omschrijving van de inhoud van de contracten	9
§ 3. Enkele samenhangen naar soort van contract	12
HOOFDSTUK III	
MOTIEVEN, MENINGEN EN TOEKOMST- PLANNEN VAN DE MESTERS	16
§ 1. Inleiding	16
§ 2. De motieven om op contract te mesten	16
§ 3. Initiatief en advies	17
§ 4. De voor- en nadelen van de contract- mesterij	18
§ 5. Zelfstandigheid	21
§ 6. Toekomstplannen	22
SAMENVATTING	23

HOOFDSTUK I

INLEIDING

§ 1. Doel van het onderzoek

De produktie op contract in de veehouderij en met name in de veredelingssector ondervindt de laatste jaren veel belangstelling. Deze betrekkelijk nieuwe wijze van produceren en afzetten kan ingrijpende gevolgen hebben voor alle schakels in de bedrijfskolom. Het is dan ook begrijpelijk, dat aan het verschijnsel van de contractproduktie in de veehouderij veel aandacht wordt geschonken.

Niettegenstaande deze grote belangstelling is er nog betrekkelijk weinig bekend over de omvang, welke deze contractproduktie heeft gekregen en over de meningen, motieven en toekomstverwachtingen vande mesters, die op contract produceren. Ten einde hierover en over de inhoud van de contracten meer geïnformeerd te worden heeft het Landbouw-Economisch Instituut op verzoek van de Provinciale Raad voor de Bedrijfsontwikkeling in de Landbouw in Noord-Brabant een oriënterend onderzoek in gesteld naar enkele aspecten van de contractproduktie in de veehouderij op de Brabantse zandgronden.

Een deel van de resultaten van dit oriënterend onderzoek, dat mede als uitgangspunt voor verder onderzoek elders in het land moest dienen is gepubliceerd in publikatie nr. 2.17 van het L.E.I.: "Contractproduktie in de kalver-, de varkens- en de slachtkuikenmesterij op de Brabantse zandgronden".

In het onderhavige, interne rapport zijn een aantal andere resultaten van dit onderzoek neergelegd, met name over de soort en inhoud van de contracten en de motieven, meningen en plannen van de mesters. De gegevens, waarop het onderzoek berust, dateren van 1967. Als gevolg van personeelsmutaties en enkele moeilijkheden bij de bewerking van de gegevens, heeft de verslaggeving ernstige vertraging ondervonden. De gegevens hebben alleen betrekking op de kalver- en varkensmesterij; de kuikenmesterij moest om statistisch-technische redenen buiten beschouwing blijven. Ondanks deze bezwaren werd besloten dit interne, oriënterende rapport op beperkte schaal onder belanghebbenden te verspreiden.

Het verslag van dit rapport is van de hand van drs. J.M. Schippers, destijds medewerker van de afdeling Streekonderzoek. In de eerste fase van het onderzoek is medewerking verleend door ir. J.M. Biemans van dezelfde afdeling en door drs. G.C. de Graaff van de afdeling Algemeen-Economisch Onderzoek.

§ 2. Opzet van het onderzoek

De voor het onderzoek benodigde gegevens werden verkregen door middel van een enquête. Voor elke bij het onderzoek betrokken veehoude-

rijsector (kalvermesterij, varkensmesterij) werd een afzonderlijk enquêteformulier ontworpen.

De interviews werden gehouden in de eerste helft van 1967. Als achtergrondinformatie dienden de gesprekken, die werden gevoerd met een aantal nauw bij de contractproductie betrokken bedrijven en instellingen (mengvoederindustrieën, slachterijen, banken, enz.).

Vanzelfsprekend konden niet alle bedrijven op de Noordbrabantse zandgronden, waarop één van de te bestuderen veehouderijtakken voorkwam, worden onderzocht. Er moest volstaan worden met een steekproef. Bij de keuze van de bedrijven die in het onderzoek zouden worden opgenomen, is uitgegaan van het aantal dieren dat volgens de mei-inventarisatie van 1966 aanwezig was. In eerste instantie werd elke vijfde bedrijf met 5 of meer mestkalveren en elk twintigste bedrijf met 10 of meer mestvarkens uit de registratie "gelicht". Op deze wijze werden de volgende aantallen bedrijven verkregen (zie tabel 1).

Tabel 1. Aantal bedrijven volgens steekproef

Bedrijven met mestkalveren		Bedrijven met mestvarkens	
aantal dieren	aantal bedrijven	aantal dieren	aantal bedrijven
5 - 9	38	10 - 19	92
10 - 19	35	20 - 29	66
20 - 29	26	30 - 49	87
30 - 49	24	50 - 99	118
≥ 50	46	100 - 149	42
		≥ 150	43
Totaal	169		448

Bij het vaststellen van de uiteindelijke onderzoeksgroep is ervan uitgegaan, dat per veehouderijtak ca. 50 bedrijven met contractproductie zouden moeten worden geënquêteerd om met voldoende betrouwbaarheid conclusies te kunnen trekken. Op basis van een door deskundigen gegeven schatting over de verhouding tussen het voorkomen van productie op contract enerzijds en het voorkomen van productie voor eigen rekening anderzijds, kon - uitgegaan van het zojuist genoemde aantal van 50 respondenten met contractproductie - het aantal te enquêteren bedrijven per veehouderijtak worden benaderd. Wat de verdeling van de te enquêteren bedrijven over de grootteklassen (d.w.z. het aantal dieren per bedrijf) betreft zij nog opgemerkt, dat deze is gebaseerd op de veronderstelling, dat op bedrijven met een groot aantal dieren, dooreengenomen vaker contractproductie voorkomt dan op bedrijven met weinig dieren. Het uiteindelijke aantal geënquêteerde bedrijven is weergegeven in tabel 2. In totaal werden 271 bedrijven geënquêteerd.

Tabel 2. Het aantal geënquêteerde bedrijven

Bedrijven met mestkalveren		Bedrijven met mestvarkens	
aantal dieren	aantal geënquêteerde bedrijven	aantal dieren	aantal geënquêteerde bedrijven
5 - 9	5	10 - 19	10
10 - 19	10	20 - 29	11
20 - 29	10	30 - 49	21
30 - 49	22	50 - 99	20
≥ 50	41	100 - 149	35
		≥ 150	36
Totaal	88		133

De te enquêteren bedrijven zijn dus niet proportioneel met de aantallen in het universum. In verband hiermee zijn bij de verwerking van het onderzoekmateriaal wegingsfactoren gebruikt. Deze wegingsfactoren zijn:

mestkalverbedrijven	< 30 dieren :	x 15
"	≥ 30 " :	x 16
mestvarkensbedrijven	< 100 " :	x 100
"	≥ 100 " :	x 16

HOOFDSTUK II

DE INHOUD VAN DE CONTRACTEN

§ 1. Inleiding

In de contracten, welke in omloop zijn, kan men een weerspiegeling zien van de doelstellingen en de behoeften, welke de contracterende partijen nastreven resp. voelen. Van de zijde van de industrie zijn - afhankelijk van het bedrijf dat wordt uitgeoefend - als belangrijke neven- of subdoelstellingen naar voren gebracht de vergroting van de afzet c.q. consolidatie van het marktaandeel (mengvoederindustrie) en zo gunstig mogelijke benutting (resp. bezetting) van het productieapparaat (slachterijen). Vanzelfsprekend kunnen ook nog andere oogmerken gediend zijn met het aangaan van contracten, maar vorengenoemde motieven kregen in de gevoerde gesprekken in het algemeen de meeste nadruk. Van de zijde van de boeren kan men veelal als motieven onderscheiden - wij komen daar verder nog op terug - afwenteling van het markt- c.q. prijsrisico, afwenteling van alle risico's (gepaard aan een vast inkomen) en dekking van een financieringsbehoefte. waarin veelal op andere wijze niet was te voorzien.

Het zal duidelijk zijn, dat deze veelheid van doeleinden ertoe leidt, dat er een vrij groot aantal verschillende contractvormen in de loop van de jaren in omloop is gekomen en nog komt, waarbij naar vormen wordt gestreefd, welke aan de wensen van alle partijen tegemoetkomen. De veelheid van vormen en al of niet aanvullende bepalingen maakt een sluitende indeling van de contracten vrijwel onmogelijk; wel kan men een indeling maken naar het uiteindelijke doel, dat met een bepaald contract wordt nagestreefd. De contracten in het onderzoek zijn als volgt 1) ingedeeld:

1. loonmestovereenkomsten
2. garantieprijscontracten
3. financieringscontracten
4. leveringscontracten
5. garantieprijs- en financieringscontracten
6. leverings- en financieringscontracten.

---

1) Bij deze indeling is zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij de benamingen welke in de literatuur en in de contracten zelf worden gehanteerd.

§ 2. Korte omschrijving van de inhoud van de contracten

Het loonmestcontract

In dit contract heeft de mester zich verplicht tegen een beloning voor de andere partij dieren te mesten. De andere partij stelt hiertoe de jonge dieren en het voer ter beschikking van de mester, terwijl deze zijn arbeid, zijn stalruimte, licht, water, strooisel enz. als contraprestatie levert. Op deze wijze loopt de mester in principe vrijwel geen enkel risico, omdat immers het afzetrisico met het daarbij behorende prijsrisico voor rekening komt van degene, die de dieren laat mesten. Men kan zich overigens afvragen of de loonmestcontracten al dan niet het karakter van een arbeidsovereenkomst hebben. Komt men tot de slotsom dat er sprake is van een arbeidsovereenkomst, dan is de gehele arbeidswetgeving van toepassing met alle gevolgen van dien b.v. bij beëindiging van het contract = ontslag. Ook het feit, dat de sociale verzekeringswetten van toepassing zijn in het geval men in een loonmestcontract een arbeidsovereenkomst wil zien, heeft zeer vergaande gevolgen.

Overigens komt in de praktijk een aantal "mengvormen" van het loonmestcontract voor. In de meest uitgesproken vorm levert de mester alleen zijn arbeid en zijn stalruimte inclusief licht en water enz., terwijl alle risico's en aanvoer- en afzetwerkzaamheden voor de wederpartij zijn. Men treft echter ook contracten aan, waarin een mester een relatief lage vaste vergoeding per periode per dier krijgt en een aandeel in de winst. Ook komt men wel premies overeen, indien bepaalde voederconversies door de mester worden behaald, terwijl ook eendelen van de mester in het sterfterisico voorkomt. Daarnaast wordt ook wel aan de mester overgelaten de te mesten dieren zelfstandig aan te kopen en/of de gemeste dieren te verkopen. De feitelijke inhoud van het loonmestcontract zal zeer sterk samenhangen met de relatie welke er tussen mester en "opdracht"gever bestaat.

Zowel van de kant van handel en industrie als van de zijde van de boeren staat men in het algemeen niet positief tegenover de loonmestcontracten. De scherpe selectie van de mesterij en de uitvoerige controle en de desondanks nog vaak ongunstige resultaten (in het bijzonder met betrekking tot de voederconversie), het dragen van vrijwel het gehele produktie- en afzetrisico en de zorg voor de aan- en afvoer van de dieren maken het loonmestcontract een minder gewaardeerd wapen in de concurrentiestrijd. Van de coöperatieve handel en industrie komen hierbij nog bezwaren op ideële grondslagen. Ook van de kant van de boeren bestaan dikwijls bezwaren tegen een loonmestcontract, welke heel vaak verlies aan zelfstandigheid tot kern hebben.

Niettegenstaande bezwaren van beide zijden worden er loonmestcontracten afgesloten, zodat in een aantal gevallen voordelen de genoemde en eventueel andere nadelen moeten overtreffen. Als voordeel voor de industrie zou genoemd kunnen worden de zeer grote invloed welke een loonmestcontract verschaft. Voor de boeren geldt als voordeel, dat men vrijwel geen risico's loopt ten aanzien van de mesterij, hetgeen bij beginnende ondernemers van belang kan zijn. Daarnaast voelt een aantal

boeren het verminderen van de zelfstandigheid niet als een groot bezwaar en zeker niet als dit gecompenseerd wordt door een stuk zekerheid.

Het garantieprijscontract

In deze contracten wordt de mester door de afnemer of een derde partij een vaste prijs per kg afgeleverd of geslacht gewicht of per dier gegarandeerd. Bij een aantal contracten is bovendien een uitloop naar boven mogelijk, in die zin, dat indien de marktprijs op het moment van levering hoger is dan de overeengekomen garantieprijs, de hogere marktprijs wordt betaald onder inhouding van een bepaald bedrag. Deze inhoudingen dienen voor fondsvorming bij degene, die de garantie geeft om bij lagere marktprijzen de aanvulling tot de garantieprijs mogelijk te maken. Vele mesters hebben overigens - bij een oplopende markt - bezwaren tegen deze inhoudingen, terwijl van de zijde van de garantiegevers wordt betoogd, dat de fondsvorming in vele gevallen lang niet voldoende groot is om bij een dalende prijs aan de garantieverplichtingen te voldoen.

Bij deze contractvorm is, uiteraard afhankelijk van de garantiegever, de mester in het algemeen vrij in de aankoop van de te mesten dieren, het te gebruiken voer, de voedermethode, wijze van financiering en afzet van de afgemeste dieren. Het is duidelijk, dat indien de garantiegever een slachterij is, de mester aan deze slachterij moet leveren of indien een mengvoederfabrikant wederpartij is, er geen vrijheid meer is ten aanzien van de keuze van voederleverancier. De vrijheid van de mester is onder deze contractvorm dus aanzienlijk groter dan onder de loonmestcontracten. Toch zijn er vaak aanvullende regelingen opgenomen, die de vrijheid weer kunnen inperken, zoals voorschrijven van een te mesten ras of te gebruiken veevoeder. Ook boetebedingen zijn dikwijls opgenomen, waarbij het voorkomt dat op een gering verzuim een onevenredig grote boete staat. In zeer veel gevallen bepaalt de afnemer bij dit soort contracten tijdstip van opzetten of van afleveren van de dieren. Dit is begrijpelijk, gezien de wens van de afnemer zijn aanvoer te kunnen regelen. Het komt evenwel voor, dat aan de afnemer te veel speling wordt gelaten wat het tijdstip van afleveren aangaat, zodat de mester een risico loopt, dat de dieren op een moment moeten worden afgeleverd, dat ligt na het voor de mester, gezien het voederverbruik, meest gunstige tijdstip. Ook uit de bepalingen omtrent de afneming van dieren met afwijkingen kunnen voor de mester, indien dit onvoldoende is geregeld, uitermate nadelige gevolgen voortvloeien. Uit het feit, dat de looptijd van deze contracten in het algemeen niet langer dan 1 jaar of zelfs dan een mestrondte is en de voortzetting soms niet, dan weer wel is geregeld, vloeit enerzijds voor de mester het nadeel voort, dat de periode waarover hij zekerheid t.a.v. de te maken prijs heeft, vrij kort is; anderzijds kan de schade voortvloeiend uit de voor de mester onvoordelig kort contract beperkt blijven. Ook voor de industrie c.q. de garantiegever gelden deze overwegingen.

Het financieringscontract

Dit is een contractvorm waarbij de ene partij zich verplicht - meestal leverancier of afnemer via een bankinstelling d.m.v. borgtocht - geld ter beschikking van een mester te stellen voor het mesten van dieren. De

boer verplicht zich dan grondstoffen van de leverancier te betrekken of de dieren aan de afnemer af te leveren. De verplichte afname of levering kan in een afzonderlijk contract geregeld zijn. Het initiatief tot het aangaan van financieringsovereenkomsten gaat nogal eens uit van de mengvoederindustrie. De grote vermogensbehoefte die de mestrij in enige omvang met zich meebrengt, kon en kan door vele boeren niet gedekt worden, terwijl de mengvoederindustrie, enerzijds ook gedwongen door de snel en hoog oplopende debiteurenposten, een aantrekkelijk wapen in de strijd om de expanderende markt verkreeg. Hieruit volgt, dat in zeer veel gevallen een financieringscontract gepaard gaat met een voederbinding, hetgeen overigens niet zeggen wil, dat er geen financieringscontracten buiten de mengvoederindustrie worden gesloten.

In principe kunnen drie vormen van financieringscontracten worden onderscheiden nl.:

- a. financiering van vaste installaties, al of niet geregeld in huurkoopcontracten;
- b. financiering van het uitgangsmateriaal;
- c. financiering van het uitgangsmateriaal plus voer.

Combinaties van a met b of c komen vanzelfsprekend ook voor.

In het algemeen wekken de financieringscontracten een zeer eenzijdige indruk, in die zin, dat de kredietnemer alleen maar een uitvoerige reeks verplichtingen heeft, naast het ene recht.

Veelvuldig worden in de financieringscontracten de volgende bepalingen aangetroffen:

- a. de te mesten dieren worden tot meerdere zekerheid overgedragen aan de kredietverschaffer, welke eigendomsoverdracht weer gepaard gaat met een reeks bepalingen om te voorkomen, dat het onderpand niet meer in de oorspronkelijke vorm aanwezig is, dan wel helemaal is verdwenen.
- b. bepalingen omtrent door de kredietgever eenzijdig te wijzigen rente en provisiepercentages.
- c. de boekhouding van de kredietgever vormt in geval van onenigheid het enige bewijsstuk.
- d. de omstandigheden en voorwaarden, waaronder de kredietgever het krediet kan opzeggen; deze bepalingen zijn in de regel zeer eenzijdig op het belang van de kredietgever gericht.

Anderzijds is het zo, dat veelal de grote banken als kredietgevers optreden, zodat een voor de kredietnemer zeer ongunstige uitvoering van de bepalingen veelal wordt gematigd door het verlangen van de banken een goede naam te behouden. Desondanks kan de kredietnemer met handen en voeten aan de bank c.q. kredietgever gebonden zijn.

Het leverings- of afnamecontract

Deze contractvorm zou men evengoed en misschien zelfs beter bij de groep (garantie)prijscontracten kunnen voegen. Immers het enige verschil tussen beide vormen is, dat bij de garantieprijscontracten een bepaalde prijs van tevoren is overeengekomen, terwijl in de door ons onderscheiden leveringscontracten niet van tevoren de hoogte van de prijs is overeengekomen, maar een nader vast te stellen prijs b.v. de marktprijs op

moment van levering. Dat de onderscheiding toch is aangebracht, houdt verband met het verschil in zekerheid (zoals later zal blijken een belangrijk motief van vele mesters) tussen beide contractvormen.

§ 3. Enkele samenhangen naar soort van contract

In deze paragraaf zal getracht worden een inzicht te krijgen in een aantal samenhangen van contractvormen of contractsoort met factoren als leeftijd en hoofdberoep van het bedrijfshoofd en bedrijfsgrootte.

Tabel 3. Leeftijd van de boer en soort contract (in procenten)

Dier- soort	Leeft. boer	Soort contract					
		loon- mest	garantie- prijs	finan- ciering	garantie + financiering	leve- ring	lev. + financ.
kalve- ren	< 40	43	-	38	19	-	-
	40-55	26	16	53	5	-	-
	≥ 55	47	-	53	-	-	-
varkens	< 40	5	41	21	33	-	-
	40-55	10	54	7	29	-	-
	≥ 55	18	44	18	20	-	-

In de groep op contract producerende kalvermesters zien wij dat van de boeren jonger dan 40 jaar en 55 jaar of ouder meer dan 40% een loonmestovereenkomst heeft, terwijl in de middelste leeftijdsklasse ongeveer een vierde kalveren onder een dergelijk contracttype afmest. Het financieringscontract heeft op de mesters ouder dan 40 jaar een grotere aantrekkingskracht dan op jongere boeren; immers ruim de helft van de boeren boven 40 jaar mest kalveren onder een financieringsregeling tegen 38% van de jongste categorie mesters.

In de varkenshouderij is het loonmestcontract van veel minder betekenis dan in de kalvermesterij; hier speelt vooral het garantieprijscontract een belangrijke rol. In deze sector neemt het percentage boeren met een loonmestcontract toe naarmate de boeren ouder zijn. De jongste categorie mesters heeft voor drie vierdedeel een gegarandeerde prijs voor de varkens bedongen tegen ruim 80% van de mesters in de middelste leeftijdsgroep en ongeveer twee derde van de oudere boeren. De combinatie gegarandeerde prijs + financieringsregeling komt relatief het meest voor onder de jongste categorie en neemt af in de oudere leeftijdscategorieën. Het is overigens vrij opvallend dat het financieringscontract relatief weinig voorkomt in de leeftijdsgroep 40-55 jaar.

Tabel 4. Leeftijd van de boer en het contractmesten (in procenten)

Diersoort	Wel/geen contract	Leeftijd		
		< 40 jaar	40-55 jaar	≥ 55 jaar
kalveren	contract	44	40	16
	geen contract	39	40	21
varkens	contract	37	45	18
	geen contract	37	40	23

Uit tabel 4 komt naar voren, dat de op contract producerende mesters in iets sterkere mate worden aangetroffen in de jongere leeftijdscategorieën dan de zonder contract producerende boeren.

Tabel 5. Hoofd- of nevenberoep naar contractsoort (in procenten)

Dier- soort	Beroep	Soort contract					
		mester	loon- mest	garan- tiepr.	financie- ring	garantie + financiering	leve- ring
kalve- ren	landb.	26	8	53	13	-	-
	overige	79	-	21	-	-	-
var- kens	landb.	9	49	15	27	-	-
	overige	23	23	-	54	-	-

Uit deze tabel blijkt, dat in de kalvermesterij het loonmestcontract in veel sterkere mate wordt aangetroffen onder de mesters die hun hoofdberoep niet in de land- of tuinbouw hebben dan onder de land- of tuinbouwers. Een zelfde verschijnsel, maar minder uitgesproken, doet zich voor bij de varkensmesters.

In de varkensmesterij blijkt verder dat de landbouwers in meerdere mate garantieprijscontracten zijn overeengekomen en dat de mesters met het hoofdberoep buiten de landbouw relatief meer garantieprijscontracten inclusief financieringsregelingen hebben afgesloten.

Tabel 6. Hoofdberoep en contractmesten (in procenten)

Diersoort	Wel/geen contract	Landbouwer/tuinder	Ander hoofdber.
kalveren	contract	80	20
	geen contract	85	15
varkens	contract	93	7
	geen contract	99	1

Allereerst blijkt uit tabel 6 dat in de kalvermesterij meer mesters hun hoofdberoep buiten de landbouw hebben dan in de varkensmesterij. Verder blijkt dat het percentage landbouwers of tuinders onder de contractmesters iets lager is dan in de groep niet-contractmesters.

Tabel 7. Oppervlakte van het bedrijf en soort contract (in procenten)

Dier- soort	Opp.	Soort contract					
		loon- mest	garan- tiepr.	financie- ring	garantie+ financiering	leve- ring	lev. + financ.
kal- ve- ren	< 1 ha	50	-	25	25	-	-
	1-10 ha	60	-	37	3	-	-
	≥ 10 ha	18	27	46	9	-	-
var- kens	< 1 ha	50	11	-	39	-	-
	1-10 ha	9	39	17	35	-	-
	≥ 10 ha	3	60	-	37	-	-

In de kalvermesterij treft men op bedrijven beneden 10 ha overwegend loonmestcontracten aan, terwijl op de grotere bedrijven dit type contract in veel mindere mate wordt aangetroffen. Het garantieprijscontract in deze sector blijft beperkt tot uitsluitend de grotere bedrijven, terwijl het financieringscontract meer voorkomt naarmate de bedrijven qua oppervlakte groter zijn. Verder valt het op, dat de combinatie van garantie + financieringscontract relatief vaak voorkomt op bedrijven beneden 1 ha.

In de varkenssector treffen wij op de helft van de bedrijven beneden 1 ha een loonmestcontract aan en zien wij, dat dit contracttype op de grotere bedrijven van weinig betekenis is. Daarentegen neemt het percentage bedrijven met een garantieprijscontract toe onder de bedrijven groter dan 1 ha.

Tabel 8. Bedrijfsoppervlakte en contractmesten (in procenten)

Diersoort	Wel/geen contract	< 1 ha	1-10 ha	≥ 10 ha
kalveren	contract	25	52	23
	geen contract	15	41	44
varkens	contract	9	44	47
	geen contract	6	38	56

Een vierde van de bedrijven met een contract in de kalvermesterij is kleiner dan 1 ha tegenover slechts 15% van de bedrijven waarvan het bedrijfshoofd geen contract heeft afgestoten. Ook voor de groep bedrijven van 1-10 ha is het zo, dat een hoger percentage contractbedrijven tot

deze categorie behoort dan van de niet-contractbedrijven. Dezelfde tendentie is waarneembaar in de varkenshouderij; van de bedrijven waarop een contract is afgesloten is ruim de helft kleiner dan 10 ha, terwijl slechts 44% van de niet-contractbedrijven in deze grootteklasse valt.

HOOFDSTUK III

MOTIEVEN, MENINGEN EN TOEKOMSTPLANNEN VAN DE MESTERS

§ 1. Inleiding

In dit hoofdstuk zal aandacht worden geschonken aan de motieven van de contractmesters om tot het contracteren over te gaan, aan de belangrijkste reden om contracten af te sluiten, aan de initiatieven, het al of niet ingewonnen advies en de instellingen en personen, welke de mester adviezen hebben gegeven.

Vervolgens zal ingegaan worden op de voordelen en de nadelen, welke zowel door de contractmesters als door de mesters, die geen contract hebben, worden aangevoerd, aan de zelfstandigheid en tenslotte aan de toekomstplannen van de mesters.

§ 2. De motieven om op contract te mesten

De antwoorden op de vraag, hoe de mester ertoe is gekomen op contract te gaan mesten, zijn in feite tot twee zeer belangrijke motieven terug te brengen, nl. de zekerheid welke een contract biedt ten aanzien van afzet en prijs en de financieringsmogelijkheden, welke in vele gevallen door het contract worden geopend. Deze beperking tot twee motieven komt in de onderstaande tabel naar voren.

Tabel 9. Percentage genoemde motieven naar categorie mesters

Categorie	Percentage genoemde motieven					
	zekerheid	financie- ring	op aan- raden	goede ver- diensten	overige motieven	geen mening
Varkens- mesters	55	40	3	-	1	1
Kalver- mesters	29	64	-	4	2	1

De twee belangrijkste motieven omvatten te zamen bij de varkensmesters 95% van de antwoorden en bij de kalvermesters 93%. De zekerheid is bij de varkensmesters het belangrijkste motief; bij de kalvermesters is dit de financiering.

In het onderzoek is verder gebleken, dat er nauwelijks of geen verschillen waren vast te stellen in de genoemde motieven tussen kleine en

grote bedrijven en dat ook de verschillen in genoemde motieven tussen de verschillende leeftijdsgroepen te verwaarlozen zijn.

Voorts is nog een indeling gemaakt van de genoemde motieven naar soort van het contract. Daaruit bleek, dat er een goede aansluiting bestond tussen de indeling in mestcontracten, welke na de enquête is gemaakt op grond van het totaalbeeld dat uit de gehouden enquête naar voren kwam en de genoemde motieven, zodat de indeling in grote lijnen geslaagd kan worden genoemd.

Het zekerheidsmotief, zoals dit in het vorenstaande is genoemd, blijkt bij verdere uitwerking omtrent de belangrijkste elementen uiteen te vallen in zekerheid van afzet, zekerheid van prijs en zekerheid t.a.v. de uiteindelijke uitkomst van de mesterij.

Tabel 10. De als de belangrijkste aangevoerde redenen om op contract te gaan mesten in procenten naar diersoort

Dier- soort	Zekere afzet	Zekere prijs	Vaste ver- goeding	Niet zelf alles kunnen financ.	Geen mening	Overige
Var- kens	-	45	6	47	-	2
Kalve- ren	2	8	22	63	-	5

In de varkenshouderij zijn vaste prijs- en financieringsmogelijkheden, welke het contracteren opent, even belangrijke redenen geweest. Daarentegen is in de kalvermesterij de financiering uitermate belangrijk, gevolgd door de vaste vergoeding, welke vrijwel alle risico's uitsluit.

§ 3. Initiatief en advies

De handel en industrie zijn, dit bleek ook uit de gesprekken welke met een aantal directies zijn gevoerd, in het algemeen zeer actief, waarbij de acquisitie veelal gekoppeld is aan uitgebreide voorlichtingsactiviteiten. Desondanks gaven in de varkensmesterij de geënquêteerden voor 67% als antwoord op een vraag van wie nu het initiatief was uitgegaan om op contract te gaan mesten, dat zij zelf dit initiatief hadden genomen. In de kalvermesterij gaven zelfs meer dan 80% van de geënquêteerden dit antwoord.

Van de varkenshouders was 27% benaderd door handel om een contract af te sluiten en 4% door de industrie, tegenover resp. 4% en 12% in de kalverensector.

Bij de interpretatie van de antwoorden op dit soort vragen is het dikwijls moeilijk te bepalen welke waarde aan deze uitspraken gehecht moeten worden. Hoewel men direct kan afleiden, dat ongeveer vier vijfde deel van de boeren van mening is, dat zij zelf het initiatief hebben genomen,

is het niet te meten in hoeverre de mening van een boer d.m.v. bedrijfsbezoeken, algemene voorlichting, het feit dat andere boeren contracten hebben enz. is beïnvloed. Het is zeer goed mogelijk dat, ondanks de "warming up" of misschien wel dank zij de respondenten zij zich niet of nauwelijks van de beïnvloeding bewust zijn en van mening zijn, dat het initiatief door hen zelf is genomen.

Het is interessant na te gaan of de boeren, die met contractproductie zijn begonnen, nog adviezen hebben ingewonnen omtrent dit mesten op contract. Het is daarbij eveneens van belang na te gaan bij wie zij deze adviezen hebben verkregen.

Tabel 11. Percentage ingewonnen adviezen naar adviezen en mestsector

Advies ingewonnen van:	Varkensmesters	Kalvermesters
Familie/bronnen	17	12
Buren	6	-
RLVD	5	-
Standorganisaties	-	-
Veevoederfabrikant	11	8
Collega boer	1	2
Handelaar	14	-
Kassier BLB	4	-
Geen advies	42	78

Bij het overwegen van de voor- en nadelen van een belangrijke stap, wat het afsluiten van een contract in het algemeen toch is, hebben vele ondervraagden geen advies ingewonnen.

Voor de varkensmesters zijn de belangrijkste raadgevers familie en kennissen, handelaren en veevoederfabrikanten. Bij de kalvermesters zijn dit de familie en kennissen en de veevoederfabrikanten.

§ 4. De voor- en nadelen van de contractmesterij

Zoals in de inleiding van dit hoofdstuk reeds is aangegeven zijn de opvattingen van de mesters zonder contracten ook nagegaan, zodat in de nu volgende beschrijving steeds de contractmesters en de niet-contractmesters met elkaar kunnen worden vergeleken. Allereerst een beschrijving van de verkregen uitspraken omtrent de voordelen.

In de genoemde voordelen en de verdere toelichtingen, welke er tijdens het interview bij werden gegeven, is een grote mate van overeenkomst op te merken met de reeds eerder beschreven motieven en belangrijkste redenen om op contract te gaan mesten. Een indeling van de voordelen geeft het volgende beeld.

Tabel 12. Percentage genoemde voordelen naar mesterijsector en voorkomen van contract

	Risico vermindering	Financ. mogelijkheden	Vast inkomen	Planning prod.	Ov. voordelen	Geen voordelen	geen mening
Contract varkensmesters	59	31	3	-	-	7	-
Vrije varkensmesters	41	30	-	-	-	20	9
Contract kalvermesters	54	29	2	2	2	11	-
Vrije kalvermesters	49	12	9	8	5	17	-

Van de varkensmesters zonder contract heeft 9% geen mening over voordelen van het mesten op contract. Het is opvallend, dat 7% van de varkensmesters met een contract en 11% van de kalvermesters met een contract geen voordelen zien in de contractproductie; overigens is het overeenkomstige percentage bij de niet-contractmesters hoger. De ervaringen, welke contractmesters hebben, kunnen er oorzaak van zijn dat mesters geen voordelen in de contractproductie zien ondanks het feit dat zij onder contract produceren.

Zoals wij reeds bij het motief om op contract te gaan mesten hebben gezien is het kunnen overdragen van het risico door middel van het contract een zeer belangrijk motief. Het behoeft dan ook geen verbazing te wekken als wij in tabel 12 zien dat 59% van de contractvarkensmesters en 54% van de contractkalvermesters voordelen noemen, welke allen zijn samen te vatten onder het hoofd risicovermindering.

Mesters zonder contracten zien de risicovermindering in iets minder sterke mate als een voordeel van het mesten op contract. In een van de vorige paragrafen is duidelijk geworden dat deze risicovermindering gesplitst kan worden in drie delen, t.w. vermindering afzetrisico, vermindering prijsrisico en ontgaan van vrijwel elk risico.

Het andere belangrijke deel van de genoemde voordelen kan worden gekenschetst als de betere financieringsmogelijkheden, welke in het algemeen geboden worden door de contracten. Door de niet aan een contract gebonden varkensmesters wordt dit voordeel even vaak genoemd als door hun collega's met een contract; in de kalvermesterij noemen de niet-contractmesters het financieringsvoordeel minder dikwijls dan hun aan een contract gebonden collega's.

Van de verder genoemde voordelen valt het vaste inkomen nog op. De mesters, die dit voordeel hebben genoemd, hebben - voor zover zij contractmesters zijn - allen een loonmestcontract. Onder de verder genoemde voordelen komt de totale planning van het productie- en afzetproces enkele malen naar voren.

De nadelen van het mesten op contract

Evenals dit bij de voordelen van de contractmesterij het geval was, kunnen wij de genoemde nadelen van het mesten op contract tot twee belangrijke nadelen (groepen van nadelen) terugbrengen, zoals in onderstaande tabel is te zien.

Tabel 13. Percentages genoemde nadelen naar mesterijsector en voorkomen van contract

	Minder opbrengst	Niet vrij meer	Geen mening	Overige nadelen	Geen nadelen
Contract varkensmesters	37	23	-	3	27
Vrije varkensmesters	37	33	9	-	21
Contract kalvermesters	24	26	-	17	33
Vrije kalvermesters	32	38	15	14	1

Ongeveer een derde van alle mesters wijst op het nadeel van de lagere opbrengst van de gecontracteerde dieren, waarbij echter binnen de groep contractmesters een hoger percentage mesters van varkens dit nadeel noemt dan hun collega contractmesters in de kalversector. Bij het bezwaar van lagere opbrengst moeten wij er rekening mee houden, dat deze uitspraken sterk onder invloed van de marktsituatie in het recente verleden kunnen staan.

In de varkensmesterij wordt dit nadeel vooral opgeroepen door de prijsgarantiecontracten waarin, indien de marktprijs boven de contractprijs ligt, b.v. 5 cent wordt ingehouden voor fondsvorming bij de industrie. Ook bij prijsgarantiecontracten voor kalveren treffen wij een gelijksoortige clausule aan. In een tijd met hoge marktprijzen wordt de houder van een dergelijk contract bij aflevering telkens weer geconfronteerd met deze inhoudingen.

Behalve de geringere opbrengst, speelt het niet vrij meer zijn een nogal belangrijke rol bij de genoemde nadelen; 23% resp. 26% van de door de varkensmesters en kalvermesters genoemde nadelen heeft hierop betrekking (bij de niet op contract producerende mesters ligt dit percentage hoger).

Het percentage respondenten, dat er geen uitgesproken mening op na houdt omtrent nadelen van contractmesterij is nihil onder de contractmesters en resp. 9% bij de vrije varkensmesters en 15% bij de vrije kalvermesters. Deze laatste groepen hebben waarschijnlijk nooit contract productie overwogen of zich voor dit onderwerp geïnteresseerd zodat het vormen van een mening een moeilijke zaak wordt. In de kalversector zitten overigens de hoogste percentages overige nadelen, welke

o.a. bestaan uit vrees voor een machtspositie van de grote fabrieken, wegvallen en/of ontbreken van de vrije handel, hoge financieringskosten, geen inspraak van de mesters.

Interessant is de laatste kolom van tabel 13. Hieruit blijkt, dat ongeveer een derde van de op contract producerende varkens- en kalvermesters geen nadelen ziet in de contractproductie; hier staat tegenover, dat vrijwel niemand van de vrije kalvermesters en 21% van de vrije varkensmesters de contractproductie zonder nadelen ziet.

§ 5. Zelfstandigheid

In de vragenlijst van de enquête is ook een vraag opgenomen of de boeren, die een contract hebben afgesloten, zich nu minder zelfstandig voelen of dat zij geen beperking in de ondernemersvrijheid ervaren. Ook aan de groep boeren zonder contract is deze zelfde vraag voorgelegd. De antwoorden, welke zijn verkregen, geven aanleiding tot onderstaande opmerkingen.

Als wij de antwoorden vergelijken van de contractmesters en de niet-contractmesters, dan valt het op dat van de boeren zonder contract in de varkens- en kalversector resp. 62% en 85% van mening is, dat het afsluiten van een contract hun zelfstandigheid zou aantasten. Daarentegen is slechts 24% van de contractvarkensmesters en 20% van de contractkalvermesters van mening dat zij aan zelfstandigheid in de bedrijfsvoering hebben ingeboet.

Tabel 14. Meningen over de invloed van het contract op de zelfstandigheid naar produktietak en contractmesters (exclusief loonmest) (in procenten)

	Minder zelfstandig	Niet minder zelfstandig	Geen mening
Contractvarkensmesters	24	76	-
Vrije varkensmesters	62	34	4
Contractkalvermesters	20	80	-
Vrije kalvermesters	85	15	-

Men zou kunnen stellen, dat de onbekendheid met de contractproductie bij de boeren zonder contract een zekere angst om aan zelfstandigheid te verliezen veroorzaakt en dat de ervaringen van de boeren met contracten een indicatie geven, dat het met het verlies aan zelfstandigheid "in de praktijk" nogal meevalt. Bij de verdere interpretatie van deze gegevens moet men er rekening mee houden, dat vele boeren meerdere produktietakken op het bedrijf hebben en dat het gebonden zijn aan bepaalde afspraken in één tak niet zo zwaar wordt gevoeld. Verder is het zo, dat langlopende contracten op het tijdstip van de enquête nog weinig voorkwamen, terwijl voorts vele mesters opmerkten, dat het contract

beëindigd werd als zij dit wensten. "Ik kan ermee ophouden als ik wil" is een veel gehoorde uitspraak.

§ 6. Toekomstplannen

Bij het bekijken van de antwoorden, welke zijn verkregen op de vraag naar de toekomstplannen van de mesters, blijkt een verdeling in 4 categorieën zinvol te zijn: t.w. onveranderd doorgaan, inkrimpen van de desbetreffende produktietak, verdere uitbreiding en het niet weten c.q. af laten hangen van de omstandigheden.

Tabel 15. Toekomstplannen van mesters in procenten naar produktietak en contract

	Onveranderd doorgaan	Inkrimpen	Uitbreiding	Hangt af van omstandigheden	Ov. plannen
Contractvarkensmesters	42	6	46	6	11
Vrije kalvermesters	38	3	41	7	-
Contractkalvermesters	58	17	14	11	3
Vrije kalvermesters	55	5	29	8	-

Het percentage mesters dat op dezelfde wijze wil doorgaan met mesten, loopt per diersoort nogal uiteen, maar niet binnen een produktietak. Onveranderd doorgaan wil 42% van de varkensmesters en 58% van de kalvermesters. Het aantal mesters dat de produktie wil inkrimpen is in het algemeen gering; echter onder de kalvermesters op contract geeft 17% te kennen de produktie te willen inkrimpen en 14% van deze groep wil de produktie uitbreiden tegenover 29% van de niet aan een contract gebonden kalvermesters; een aanzienlijk verschil dus.

46% van de varkensmesters had plannen om grotere stapels aan te gaan houden. In de produktietak heeft een hoger percentage mesters met een contract uitbreidingsplannen dan mesters zonder contract. In deze laatste categorie valt het eveneens op dat 11% overige plannen heeft en wel in hoofdzaak, zoals uit verder materiaal bleek, plannen om op contract te gaan mesten.

SAMENVATTING

De laatste jaren heeft de contractproductie 1) in de veehouderij vrij veel aandacht ondervonden, hetgeen op zich niet verwonderlijk is, gezien de vrij sterke uitbreiding van het mesten op contract in Nederland en ook in het buitenland. Het is bij de bestudering van dit verschijnsel zinvol zich te realiseren, dat contractproductie in de land- en tuinbouw geen nieuw verschijnsel is. Reeds een aantal jaren geleden is het telen van conservenerwten, suikerbieten, aardappelmeel enz. op contractuele basis een normaal verschijnsel geworden. Van veel recenter datum evenwel is het mesten van varkens, kalveren en kuikens op basis van contracten met de toeleverende en/of afnemende industrie. Hoewel er een omvangrijke literatuur bestaat op het gebied van de contractproductie zijn in Nederland weinig of geen onderzoeken verricht naar de omvang van het verschijnsel en de reacties van de boeren op deze, voor de veehouderijsector, nieuwe produktiewijze.

Ten einde een inzicht te krijgen in de kwantitatieve aspecten van het verschijnsel contractproductie, verzocht de Provinciale Raad voor de Bedrijfsontwikkeling in Noord-Brabant het Landbouw-Economisch Instituut een onderzoek in te stellen, dat in de eerste plaats betrekking zou moeten hebben op de omvang welke het verschijnsel in de kalver-, varkens- en kuikenmesterij heeft aangenomen. Verder zou aandacht moeten worden besteed aan de inhoud van de contracten, aan de contractpartners en aan de motieven welke bij de aanbieders en bij de boeren tot acceptatie hebben geleid.

Het is uiteraard mogelijk nog andere punten in het onderzoek te betrekken, maar aangezien dit onderzoek vooral het karakter van een proefonderzoek heeft, leek het nuttig de te onderzoeken onderwerpen tot enkele te beperken.

Opzet van het onderzoek

De voor het onderzoek benodigde gegevens zijn verkregen uit een enquête onder een aantal, via een steekproef, aangewezen boeren. Om enige achtergrondinformatie te verkrijgen, is door de onderzoekers een aantal gesprekken gevoerd met personen uit het bedrijfsleven.

---

1) In dit rapport wordt de definitie van prof. Frietema gevolgd: contractproductie is die vorm van agrarische produktie, waarbij tussen de boeren en hun leveranciers of afnemers contracten worden afgesloten, die betrekking hebben op de levering van grond- en hulpstoffen en/of krediet aan de boer, dan wel op de afzet van eindprodukten. (Coöperatie, mei 1962).

De inhoud van de contracten

In de contractsoorten kan men een weerspiegeling vinden van de doeleinden en de daaruit voortvloeiende acties van de contractpartners. Ervaringen met bepaalde contractsoorten, het al of niet geregeld zijn in de contracten van een aantal zaken waarover tussen de partners meningsverschillen kunnen ontstaan, veranderingen op afzetmarkten, wijzigingen in marktpositie enz. geven aanleiding tot een veelvuldig wijzigen van de contractbepalingen. In bepaalde gevallen zal een wijziging bepaald een hoofdaspect van een contract betreffen b.v. veranderen van contractduur van 1 mestronde naar 3 jaar, in andere gevallen zijn het minder in het oog springende, maar in het voorkomende geval niet minder belangrijke zaken, zoals regelingen in geval er besmettelijke veeziekten uitbreken.

Deze veelheid van mogelijkheden van veranderingen maken een indeling in contractsoorten bijzonder moeilijk en ook sterk tijdgebonden. Desondanks is het noodzakelijk, dat er een indeling gemaakt wordt. In deze publikatie is de al eerder vermelde indeling gevolgd; bij deze indeling is zoveel mogelijk een scheiding gemaakt naar het belangrijkste element (a.h.w. het karakter van het contract), waarbij er tevens naar is gestreefd de benaming te laten aansluiten bij de algemeen gangbare termen.

Het loonmestcontract

In dit contract verplicht de mester zich tegen een vaste beloning, dieren, welke niet zijn eigendom zijn, te mesten en stelt daartoe arbeid, stalruimte, licht, water e.d. ter beschikking. De mester loopt vrijwel geen enkel risico, hoewel in sommige loonmestcontracten met winstdelingen, premies e.d. wordt gewerkt. Zowel van de zijde van handel als industrie, als van de kant van de boeren staat men niet erg positief tegenover deze loonmestcontracten. Er zijn zelfs industrieën, die besloten hebben geen loonmestcontracten meer aan te bieden.

Het garantieprijscontract

De mester wordt door de afnemer een vaste prijs per kg afgeleverd of geslacht gewicht gegarandeerd, terwijl vrij vaak een vrije uitloop naar boven mogelijk is, zodat in het contract de minimumprijs, welke de mester zal ontvangen, geregeld wordt. Afhankelijk van de garantiegever is de mester vrij bij de aankoop van de dieren en het voer, in de afzet van de gemeste dieren en in de verdere verzorging. Er komen evenwel garantieprijscontracten voor, waarbij de mester in vrij vergaande mate wordt gebonden. Het is niet mogelijk een algemeen geldende uitspraak te doen over de vrijheid welke de mester wordt gelaten, omdat er zeer uiteenlopende bepalingen in deze contractsoort kunnen worden opgenomen.

Het financieringscontract

Bij dit contract verplicht de ene partij zich - meestal leverancier of afnemer via een bank - geld te beschikking van een mester te stellen, die op zijn beurt op zich neemt grondstoffen i.c. mengvoeders of uitgangsmateriaal.

teriaal af te nemen, dan wel afgemeste dieren te leveren.

In het algemeen wordt de aanschaffing van het uitgangsmateriaal en een deel van het voer gefinancierd, maar ook komt financiering van stal of hokruimte en vaste installaties voor.

Veel financieringscontracten maken een zeer eenzijdige indruk, de kredietnemer heeft een zeer uitvoerige lijst van verplichtingen op zich genomen, terwijl het risico voor de kredietgever op alle mogelijke manieren is beperkt.

Het leverings- of afnamecontract

Dit contract bevat alleen de overeenkomst, dat mester aan afnemer zal leveren, waarbij de prijs de marktprijs is. Verder bevat dit contract veelal wel bepalingen omtrent moment van afleveren en de voorwaarden waaronder deze aflevering zal plaatshebben.

Van de 23 loonmestcontracten, welke in de enquête werden aangetroffen, hadden 13 betrekking op mestkalveren en 9 op mestvarkens, de 45 garantieprijscontracten garandeerden in 30 gevallen een minimumprijs voor varkens en in 12 gevallen een prijs voor de kuikens. Van de 27 zuivere financieringscontracten waren er 19 in de kalversector en 8 in de varkenssector geplaatst.

De combinatie garantieprijs/financieringscontract betrof op 25 bedrijven varkens, op 5 bedrijven kalveren en op 16 bedrijven kuikens. De leveringscontracten hadden alleen betrekking op de kuikens.

Het loonmestcontract is in 20 van de 23 gevallen afgesloten door boeren jonger dan 55 jaar, waarbij er geen verschil voorkomt in de mate van loonmesten tussen de leeftijdsklassen beneden 40 jaar en 40-55 jaar.

Het garantieprijscontract komt minder vaak voor onder boeren ouder dan 55 jaar, in tegenstelling tot de financieringscontracten, welke vrij regelmatig over de leeftijdscategorieën verdeeld zijn; dit is eveneens het geval met de leveringscontracten in de kuikenmesterij.

Loonmestcontracten worden in meerdere mate op bedrijven beneden 5 ha aangetroffen, terwijl garantieprijscontracten voornamelijk op bedrijven groter dan 5 ha voorkomen. Dit laatste hangt overigens samen met de uitoefening van de varkensmesterij in de grootteklassen en het relatief veelvuldig gebruik maken van prijsgarantie door varkensmesters.

Er is reeds eerder op gewezen, dat het aantal dieren per bedrijf bij de contractmesters hoger is dan bij de niet gebonden mesters. In de kalvermesterij bedraagt het gemiddelde aantal op 1 mei aanwezige dieren bij de boeren, die van een gecombineerd garantieprijs- en financieringscontract gebruik maken 128 stuks, terwijl de loonmesters en enkel garantieprijsmesters een gemiddelde stapel van $\pm$ 100 stuks hebben. In de varkensmesterij zien wij gemiddeld het hoogste aantal varkens op de loonmestbedrijven gevolgd door de bedrijven, waarvan de boer een combinatie garantieprijs/financiering heeft.

In de kuikensector is er een opvallend groot verschil in het aantal aanwezige dieren en tussen leveringscontractmesters met een gemiddelde stapel van 15 000 en de overige categorieën mesters welke nog niet de helft van deze stapel op het bedrijf aanwezig hebben.

In de kalvermesterij is het loonmestcontract relatief van veel betekenis waarbij vooral boeren jonger dan 40 jaar en ouder dan 55 jaar deze contractvorm hebben gekozen. Het financieringscontract is vooral gekozen door mesters ouder dan 40 jaar.

Wordt de klavermesterij gekenmerkt door twee contractsoorten, nl. garantieprijs en loonmestcontract, in de varkenshouderij ligt het zwaartepunt bij de garantieprijscontracten, welke in die produktietak relatief het meest aangetroffen worden bij mesters in de categorie 40-55 jaar. Overigens vormt het contracttype garantie + financiering de op één na belangrijkste contractsoort in de varkenshouderij.

In het algemeen treffen we onder de contractmesters meer personen aan, die hun hoofdberoep buiten de landbouw hebben, dan het geval is bij de niet-contractmesters.

Loonmestcontracten in de kalvermesterij vinden we vooral op bedrijven van beneden 10 ha en garantieprijscontracten uitsluitend op bedrijven groter dan 10 ha. Ook in de varkenssector is het loonmestcontract vaak een aangelegenheid van het bedrijf met een geringe oppervlakte en gaat het garantieprijscontract een rol van betekenis spelen op het grotere bedrijf. Zowel in de kalvermesterij als in varkensmesterij hebben contractmestbedrijven vaker een oppervlakte beneden de 10 ha dan bedrijven van niet-contractmesters.

Door de boer genoemde motieven om op contract te mesten

Veruit de belangrijkste motieven, welke door de mesters werden aangevoerd, zijn de zekerheid welke een contract biedt en de financieringsmogelijkheden.

Zekerheid en financiering omvatten ruim 90% van alle genoemde motieven. Bij de varkensmesters is de zekerheid en bij de kalvermesters de financiering het belangrijkste motief.

Het zekerheidsmotief blijkt bij verdere analyse uiteen te vallen in een drietal onderdelen nl. zekerheid van afzet, zekerheid van prijs en zekerheid omtrent de totaal uitkomst van de mesterij (nl. een vast bedrag per dier).

De belangrijkste reden om op contract te gaan mesten is bij 45% van de varkensmesters de zekere prijs geweest en bij 47% de hulp bij de financiering van de mesterij. Van de kalvermesterij noemde 63% de financiering als belangrijkste reden om een contract af te sluiten en 22% de vaste vergoeding per dier.

Voor- en nadelen

Onder de genoemde voordelen van het contractmesten neemt de mogelijkheid na het contract belangrijke risico's aan de wederpartij over te dragen, een zeer belangrijke plaats in.

Zowel mesters met een contract als mesters zonder contract zien de risicovermindering in grote mate als een voordeel.

De contractmesters noemen het voordeel van hulp bij de financiering van het produktieproces vaker dan boeren zonder contract. Dit verschil komt het duidelijkst tot uiting in de kalversector. De mesters die een

vast inkomen een voordeel vinden hebben allen een loonmestcontract. Onder de verder genoemde voordelen van contractproductie wordt de gehele planning van produktie en afzet nog enkele malen aangegeven.

Van de mesters met een contract is in de varkenssector 27% van mening dat er geen nadelen aan de contractproductie kleven; in de kalversector is dit 33%. Slechts een enkeling van de niet-contractmesters van kalveren vindt, dat er geen nadelen aan contractproductie kleven en 21% in de overeenkomstige groep varkensmesters is deze mening toegedaan. Ongeveer een derde van de boeren zonder contract noemt als nadeel, dat de boer niet vrij meer is als hij op contract gaat produceren. Ongeveer een vierde deel van de kalver- en varkensmesters op contract voelt zich niet meer vrij. De lagere opbrengsten, welke met de contractproductie gepaard zouden gaan, worden zowel door contractmesters en vrije mesters in ongeveer even sterke mate genoemd. Dit bezwaar komt met name naar voren in de varkensmesterij; zij noemden vooral dit bezwaar als zij een prijsgarantiecontract hadden afgesloten. In een tijd van relatief hoge marktprijzen worden de contractmesters voortdurend geconfronteerd met de inhouding van fondsvorming.

Nadelen, welke niet zijn terug te brengen tot beide bovengenoemde nadelen, worden vooral door de kalvermesters genoemd, hetgeen samen zou kunnen hangen met de zeer uiteenlopende contracten, die in de kalvermesterij worden afgesloten.

De zelfstandigheid

Ruim 60% van de varkensmesters en 85% van de kalvermesters zonder contract is van mening dat het afsluiten van een contract hun zelfstandigheid zou aantasten. Daarentegen is slechts 24% van de contractvarkensmesters en 20% van de contractkalvermesters van mening, dat zij aan zelfstandigheid hebben ingeboet. Bij de berekening van deze percentages zijn de loonmesters buiten beschouwing gebleven.

Dat slechts een klein deel van de contractmesters een verlies aan zelfstandigheid ervaart, wordt waarschijnlijk veroorzaakt door het feit, dat in het algemeen slechts één produktietak van een bedrijf bij een contract is betrokken, zodat de gebondenheid maar in een deel van de activiteiten wordt gevoeld, terwijl bovendien looptijd en opzeggingstermijn van vele contracten kort zijn, zodat men kan ophouden wanneer men dit wenst.

Toekomstplannen

Ruim de helft van de kalvermesters en 42% van de varkensmesters wil onveranderd doorgaan; met uitzondering van de contractkalvermesters wil slechts een zeer klein deel de produktie inkrimpen en wil bijna de helft van de varkensmesters de produktie uitbreiden.